

Çörək haqqında

(Əbülfət Mədətoğluna)

Dərdin, ələmin harmoniyasını bir neçə pozadan verməyi, düşünmə və hisslərin özlə rəsmini çəkməyi bacaran qardaşım Əbülfət, sizin bir zamanlar "Çörək-yaşamaq üçün" yazınızı dünən yenidən oxudum. Yazı məni o qədər duyğulandırdı ki, fikir və düşüncələrimi sözün çalarları ilə ifadə etməkdə əvvəlcə aciz qaldım və sonra bir də baxıb gördüm ki, qələmim ağ kağız üzərində "səyriyir" çörəklə bağlı xatirələrim dilə gəlir.

İlk öncə qeyd etməyə bilmirəm ki, mövzu çox-çox aktualdır, millimənəvi dəyərlər, əxlaq baxımından prioritet məsələ kimi günümüzdün reallığını əks elətdirir. Çünki son zamanlar ağız deyənə qulaq eşitməyən, mənəviyyat, adət-ənənələr və s. kimi incə məsələlər unudulur, arxa plana keçir, hətta, heç kimə qəribə gəlməsin, lağa qoyulur.

Əziz qardaşım, dah yetər, bədi siyasət hoqqabazları, Avropadan bizə gələn qəribə-qəribə olaylar, ikrah doğuran və yaşam tərzimizlə uyuşmayan eybəcərliklər haqqında ritorika ilə danışıq, yazdıq. Gəlin özümüze qayıdaq, çörək, halal-haram, toy-yas mərasimləri, dostluq, səadət, əqidə, inam barədə bilgilərimizi bir-birimizə çatdıraq. Axı, əxlaq-tərbiyə, ədəb-ərkan, soykökə bağlılıq nəsillərdən nəsillərə, böyüklərdən kiçiklərə ötürülməlidir.

Çörək bizim and yerimiz, sər-vətimiz, inamımız-dinimizdir. Onun bolluğu firavan həyatımızdır-bu barədə ilhamla, həvəslə söz açırınsınız... Bütün fikirlərinizə ürəkdən şərik olub, mən də düşüncələrimi önə çəkmək istəyirəm. Ay pir olmuş, vallah, sənin uşaqlığın toy-bayram içindəymiş: gözünü açıb evində kəsə-kəsə buğda, un görməsən, kündənin kütə getməyini arzulamısan. Sən Allah, gəl duyğulanma, mən öz uşaqlığıma dönüm və bir xatirəni dilə gətirirəm.

...Əyib-başımız nazik olduğundan 49-cu ilin dekabr küleyi o böyrümüzə girib bu böyrümüzə çıxır. Mən Lətifə adlı qonşu qızla evdən uzaqlardaydıq. Manqo atların güllələndiyi, basdırıldığı xəndəklərin ətraflarında dolanır, yemlik, əməköməci, quzuqulağı, cincilim tapıb yeyirik. Birdən Lətifə məndən 4 yaş böyük qız-soruşur:

-Sizin ununuz var?

-Hə, sandıqda iki kasa doludu unla.

-Bizim yoxumuzdu, iki gündü acıq.

Anamla elə əməköməci qaynaqdır, onu yeyirik.

-Sandığı açsa bilsən, sabah sənə un gətirərəm.

O, gülümsünür:

-Gətirmə, adam evdən oğurluq eləməz.

...Sözüm balalarının toyunda, ay Əbülfət, gəl sənə qısaca "manqo" haqqında bilgilərimi çatdırım.

Ötən əsrin 40-cı illərində, müharibə zamanı arxa cəbhənin döyüşən orduya köməyini zəiflətmək üçün alim Ayırıyan məsələ qaldırır: bəs atlarda manqo xəstəliyinin virusu yayılıb, o, insanlara keçə bilər. Təcili olaraq atlar-hansı ki, o zaman kənddə əsas nəqliyyat vasitəsi at olub-güllələmək lazımdır. O əclaf, alimi-bieməl dərman icad edibmiş. Dərmanı tökürmüşlər atın gözüne, döz sulandırmı, demək o söz, atı öldürür, xəndək qazıb basdırmışlar. Sonralar məlum olub ki, o Ayırıyan xarici ölkələrdən birinin agentidi. Onu güllələyiblər.

...Sabah nənəm harasa getmişdi, mən hıqqana-hıqqana sandığı açıb, 4 ovuc (uşaq ovucu nə boydadı ki...) un götürüb, tökdüm cibimə, o yan-bu yana baxa-baxa qaçdım otluğa, onu çatdırdım Lətifəyə... İllərötmüşdü, biz böyümüşdük. Hər dəfə təklidə Lətifə başımı sığallayır, "Sən qardaşım, oğru qardaşım" deyirdi. Güllüşürdü. Lətifə indi Ağcabədidə yaşayır, nənə-nəticəsiylə ömür-gün keçirir.

Əzizim, haqlı olaraq, ailəni yaşatmaq üçün halal zəhmətə, halal xidmətə, üstünlük verməyə çalışırsan. Sözümdən anladım ki, göyərçin balalarına yem axtaran kimi, sən də işləyir, yazır-yaradır, ailənə ruzi qazanırsan. Üzümə, sıxılma, əsl kişinin borcudu ki, övladlarını sıxıntı çəkməyə qoymasın. Səni yüzə-yüz inandırmaq istəyirəm ki, halal, bərəkətli, min-bir əziyyətlə evə gətirdiyin çörək şirindi, qiymətli. Bunu başa düşən övladın mənəviyyatca təmiz, pak olur, o, qəlbən inanır ki, dolanışığımızı gen-bol təmin etmək məqsədilə atam, hansı çətinliklərlə üzleşir, əlləşib-vuruşur, atamızı bu cəfəkeşliyini havaya sovurmaq, pis-pis əməllərə, iyrenc işlərə qurşanmaq olmaz.

Mənim araşdırmalarım onu göstərir ki, sovet dönəmində, elə indi də rüşvətlə, soyğunçuluqla, dövlətin, xalqın əmlakını özünküləşdirib sərmayə toplayanların oğlu-qızı gəncliyini diskotekalarda, qumarxanada keçirir, içkiyə qurşanır, nəşə çəkir və s. Süfrəsində halal çörəyi olan valideynin övladı isə heç zaman belə ləyaqətsiz, namussuz ömür yaşamaz... Bu sətirləri yaza-yaza yenə xatirə dəftərimi vərəqləyirəm...

Uzun müddət Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət heyətinin sədri işləmiş, geologiya-minerologiya elmləri doktoru Məmməd İsgəndərovun qardaşı qızı, mənimlə bir kursda oxuyan Gülgəzin söhbətlərindən:

-Əmimgildə yaşayıram. O ailənin qulluqçusuyam. Dükən-bazar işləri mənim boynumadı. Əmim köhnə kişilərdəndi. Dedi ki, sözün ölər, geri götürməz. Ailənin dolanışığına, geyim-keçiminə qızırğanmır, amma çörəyə münasibətdə sərt, ciddi. Evdə həmişə deyir: bax, başqa məhsullar bir

yana, çörəyə israfçılıq olmaz. Hamı onun qədri, qiymətini bilməli. Mənə dönə-dönə tapşırır: qızım norma həcmində çörək al, elə et aldığın norma ancaq sabaha çatın, artıq qalib kiflənməsin.

Əmimin sözüylə təknə otağın ən uca yerinə qoyulmuşdur, heç kəs arxası təknəyə çevrilməməlidir. Süfrəyə birinci çörək gəlməlidir və hər kəs yediyi qədər çörək götürməlidir... Bir dəfə o, evə gələrkən əmidostum dedi: ay Məmməd yemək dadlı olub, nədi, çörəyi yeyiblər, sənə mənə ikicə dilim qalib. Əmim ucadan güldü və böyük dilimi xanımına verib, kiçiyini özü götürdü, -bəsimizdi-dedi. Başqa bir məqam: o, süfrəyə çörək ovuntularını ovucuna yığıb atardı ağına və xanımına tərs-tərs baxardı...

Əziz dost, gəl indi önəmli mövzumza başqa prizmadan yanaşaq. Hər dəfə düşüncələrə dalarkən, duyursan, hiss edirsən ki, həyat öz azarındadı, o sənə diqtə edir ki, qənaətçilik adı ilə ailədə cüzi xərcin belə qeydiyyatını aparıb, uşaqları sıxıntı içində saxlamaq, qazancını qaxınc eləyib üzə vurmaq da olmaz. Xəsislik elə dərddi ki, gerek onun mübtəlası olmayasan. Xəsisin arvad-uşaq yanında nə hörməti, nə məhəbbəti...

Yenə yaddaş cədvəlimdən bir yarpaq:

Deyilənlərə görə, bəhsə-bəhhəsə düşüb, Bakıda çoxlu imarətlər saldıran Musa Nağıyev hədsiz dərəcədə xəsis imiş, hətta darvazasının qabağında it zəncirləndirmiş ki, evə dilənçi gəlməsin.

Gün o gün olur ki, varidatı toplamaq üçün daha Hacı Qaranın sandığı kara gəlmir və Bakı milyonerləri arasında Avropadan mütxəssis çağırılıb xəzinə düzəltmək dəbə düşür. M. Nağıyev milyoner dostlarının təhriki ilə oğlu İsmayılın adına tikdiyi evinin zirzəmisində böyük həcmli xəzinə-kassa hazırlatdırır, bütün varidatını, bank sənədlərini ora yığır. Gəlir-çıxarını ailə bilməsin deyər tapşırıbmış: heç kim xəzinəyə yaxın getməsin, təkcə xadimə həftədə bir dəfə orda təmizlik apara bilər. Bəxti tar çalır kişinin. Bir gün xəzinə-kassada əyləşib, gəlir-çıxarını hesablayarkən təsadüfən ayağı ilişir, qapı içəridən bağlanır. Nə qədər əlləşsə də qapını açsa bilmir... arayıb-axtarırlar, ondan xəbər-ətər çıxmır. Həftə sonu xadimə zirzəmiyə enərkən, ordan çox pis iy gəldiyini hiss edir, bunu hamıya çatdırır.. Kassanı sındırırlar və milyonerin nəşini çıxarırlar. Stolun üstündən bir vərəq kağız tapılır. Orda yazılmış: mən bütün varidatımı bir loxma çörəyə, bir qurtum suya dəyişərdim.

Əlibala Rəhimov,
yazıçı-publisist, filoloq
"Qızıl qələm" mükafatı laureatı,
Biləsuvar rayonu

